

Cwricwlwm Cymru



Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.llyw.cymru

Fframwaith y Cyfnod Sylfaen

(Diwygiedig 2015)

Maes Dysgu Gwybodaeth a Dealltwriaeth o'r Byd

Dylai plant brofi'r byd cyfarwydd drwy ymholi, gan archwilio mewn modd diogel a systematig yr amgylchedd a geir dan do ac yn yr awyr agored. Dylid cynnig profiadau iddynt sy'n eu helpu i gynyddu eu chwilfrydedd ynghylch y byd sydd o'u cwmpas a'u helpu i ddechrau deall digwyddiadau'r gorffennol, pobl a lleoedd, pethau byw, a'r gwaith y mae pobl yn ei wneud. Gan ddefnyddio pob un o'u synhwyrâu, dylid annog plant i fwynhau dysgu drwy archwilio, ymholi, arbrofi, gofyn cwestiynau a cheisio dod o hyd i atebion. Dylent ddysgu dangos gofal, cyfrifoldeb, consŷrn a pharch at bob peth byw a'r amgylchedd. Dylent ddatblygu a defnyddio ystod gynyddol o eirfa briodol. Dylent ddysgu mynegi eu syniadau, eu safbwyntiau a'u teimladau eu hunain gan ddangos dychymyg, creadigrwydd a sensitifrwydd. Dylid datblygu sgiliau'r plant ar draws yr holl Feysydd Dysgu drwy sicrhau eu bod yn cymryd rhan mewn gweithgareddau dysgu drwy brofiadau a thrwy ddefnyddio ffynonellau megis storïau, ffotograffau, mapiau, modelau a TGCh.

Gwybodaeth a Dealltwriaeth o'r Byd

Ystod

Drwy gydol y Cyfnod Sylfaen, dylid rhoi cyfleoedd i blant:

- archwilio ystod eang o ysgogiadau
- ymdrin ag adnoddau o amrywiaeth o gyd-destunau, gan gynnwys ffurfiau rhyngweithiol
- ymchwilio i amgylcheddau dysgu a geir dan do ac yn yr awyr agored, yn ogystal â chynnwys amgylchiadau naturiol wrth iddynt godi
- cymryd rhan mewn gwahanol fathau o weithgareddau chwarae ac ystod o weithgareddau a gaiff eu cynllunio, gan gynnwys y rheiny a gychwynnir gan y plant a'r rheiny sy'n adeiladu ar brofiadau blaenorol
- gweithio ar eu pen eu hunain, mewn parau ac mewn grwpiau bach.

Lleoedd a phobl

Dylid rhoi cyfleoedd i blant:

- ddysgu am leoliad eu hardal leol
- dysgu am bellter a sut i ddilyn cyfarwyddiadau a llwybrau
- defnyddio a llunio mapiau syml er mwyn darganfod ble y mae lleoedd penodol a sut y mae lleoedd yn cysylltu â lleoedd eraill
- adnabod y nodweddion naturiol, e.e. *afonydd, bryniau, traethau*, a'r nodweddion a grëwyd gan ddyn, e.e. *adeiladau, ffyrdd, pontydd*, yn eu hardal eu hunain
- dechrau sylwi ar wahaniaethau rhwng eu hardal eu hunain ac ardaloedd mewn rhannau eraill o Gymru a gwahanol rannau o'r byd
- dysgu am sut a pham y mae pobl a lleoedd yn perthyn i'w gilydd, e.e. *y lleoedd y mae pobl yn gweithio ynddynt ac yn mynd ar eu gwyliau iddynt, y lleoedd y mae teulu a ffrindiau'n byw ynddynt*
- defnyddio atlasau a globau
- ymchwilio i sut y mae lleoedd yn newid, e.e. *y tywydd, y tymhorau, adeiladau, swyddi pobl*
- adnabod sut y gall gweithrediadau pobl wella neu niweidio'r amgylchedd.

Amser a phobl

Dylid rhoi cyfleoedd i blant:

- roi digwyddiadau, trefniadau arferol a newidiadau mewn trefn, e.e. *yn ystod taith i'r ysgol, mewn stori*
- mesur amser gan ddefnyddio dyfeisiau mesur syml, clociau, oriau a chalendarau
- adnabod y newidiadau a gaiff eu hachosi gan dreigl amser, e.e. *y newidiadau sy'n digwydd iddynt hwy eu hunain a phobl a mannau cyfarwydd*
- sylweddoli bod rhesymau dros rai gweithrediadau a bod y gweithrediadau hynny'n gallu esgor ar ganlyniadau
- dechrau adnabod y gwahaniaethau rhwng ffyrdd o fyw mewn gwahanol gyfnodau, e.e. *drwy gymharu lle cyfarwydd yn ystod gwahanol gyfnodau yn y gorffennol*

Sgiliau

Er mwyn profi'r byd cyfarwydd drwy archwilio'r amgylchedd a geir dan do ac yn yr awyr agored, dylid annog plant i fod yn chwilfrydig a darganfod pethau drwy:

- archwilio ac arbrofi
- meddwl am gwestiynau, gofyn y cwestiynau hynny a gwrando ar yr atebion
- gwrando ar syniadau pobl eraill
- nodi'r hyn y mae arnynt eisiau ei ddarganfod a nodi sut y mae gwneud hynny
- meddwl am beth allai ddigwydd pe bai...
- dod yn ymwybodol o gyflawniadau pobl a'r 'syniadau mawr' sydd wedi dylanwadu ar y byd
- ymchwilio i ffynonellau a materion
- meddwl am sut y byddant yn gwybod bod rhywbeth wedi gweithio
- gwneud arsylwadau a mesuriadau a chadw cofnodion
- llunio cymariaethau ac adnabod tebygrwydd a gwahaniaethau
- didoli a grwpio gwybodaeth gan ddefnyddio TGCh ar brydiau
- gweld cysylltiadau rhwng achos ac effaith
- ffurfio cysylltiadau rhwng gwahanol elfennau sy'n ymwneud â Gwybodaeth a Dealltwriaeth o'r Byd
- meddwl yn greadigol a dychmygus
- cyfleu arsylwadau a mesuriadau
- adnabod patrymau syml yn eu casgliadau
- disgrifio'r hyn y maent wedi'i ddarganfod a chynnig esboniadau syml
- mynegi eu barn a'u teimladau eu hunain, a gwneud penderfyniadau gan ystyried safbwyntiau pobl eraill
- defnyddio geiriau ac ymadroddion syml ar gyfer eu byd ac ymglyfarwyddo â'r geiriau hynny
- myfyrio ynghylch eu gwaith eu hunain a gwaith pobl eraill, a gwerthuso'r gwaith hwnnw.

Gwybodaeth a Dealltwriaeth o'r Byd

Ystod

- defnyddio ystod o ffynonellau hanesyddol gan gynnwys arteffactau ac adeiladau, oedolion yn dwyn eu gorffennol i gof, a ffynonellau gweledol
- edrych ar wahanol bortreadau a dehongliadau o'r gorffennol, e.e. *gwahanol lyfrau//luniau/ffynonellau TGCh sy'n ymwneud â'r un person neu'r un digwyddiad*.

Fi fy hun a phethau byw eraill

Dylid rhoi cyfleoedd i blant:

- ddysgu enwau prif rannau allanol y corff dynol a phlanhigion, a dysgu am y modd y cânt eu defnyddio
- arsylwi gwahaniaethau rhwng anifeiliaid a phlanhigion, rhwng gwahanol anifeiliaid a rhwng gwahanol blanhigion er mwyn eu grwpio
- adnabod y tebygrwydd a'r gwahaniaethau rhyngddynt hwy eu hunain a phlant eraill
- dysgu am y synhwyrâu y mae pobl ac anifeiliaid eraill yn meddu arnynt ac yn eu defnyddio i'w galluogi i fod yn ymwybodol o'r byd sydd o'u cwmpas
- adnabod rhai anifeiliaid a phlanhigion sy'n byw yn yr amgylchedd a geir yn yr awyr agored
- adnabod yr effeithiau y mae'r gwahanol dymhorau'n eu cael ar rai anifeiliaid a phlanhigion.

Fi fy hun a phethau nad ydynt yn fyw

Dylid rhoi cyfleoedd i blant:

- arbrofi â gwahanol wrthrychau cyffredin a defnyddio eu synhwyrâu i'w rhoi mewn grwpiau yn ôl nodweddion syml
- arbrofi â gwahanol ddefnyddiau cyffredin a defnyddio eu synhwyrâu i'w rhoi mewn grwpiau yn ôl priodweddau syml
- datblygu ymwybyddiaeth o ddefnyddiau synthetig a defnyddiau naturiol, a gallu gwahaniaethu rhyngddynt
- deall sut y mae rhai defnyddiau cyffredin yn newid eu siâp wrth iddynt gael eu hymestyn, eu gwasgu, eu plygu, eu troi, eu twymo neu'u hoeri
- deall bod goleuni'n dod o amrywiaeth o ffynonellau, megis yr Haul, a bod tywyllwch yn deillio o ddiffyg goleuni
- deall bod nifer o wahanol fathau a ffynonellau o sŵn ar gael, a bod synau'n teithio oddi wrth eu ffynonellau ac yn cael eu clywed wrth iddynt gyrraedd y glust.

Sgiliau

Deilliannau Gwybodaeth a Dealltwriaeth o'r Byd

Deilliant 1 Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn archwilio gwrthrychau a defnyddiau mewn amgylcheddau agos iawn a chyfarwydd. Byddant yn aml yn gofyn y cwestiwn 'pam?' ac yn defnyddio geiriau, arwyddion neu symbolau i gyfleu eu harsylwadau. Byddant yn adnabod eu hunain a phobl gyfarwydd mewn lluniau/storïau, a byddant yn dangos gwybodaeth am drefniadau arferol pob dydd. O gael anogaeth gan oedolion, byddant yn dechrau siarad am yr hyn y byddant yn ei greu, megis modelau a lluniau.

Deilliant 2 Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn dechrau gosod gwrthrychau mewn categorïau syml. Byddant yn trin ystod o offer ac yn archwilio'r defnydd a wneir ohonynt. Byddant yn gallu gwneud rhai dewisiadau ynghylch defnyddiau/offer er mwyn cwblhau tasg benodol. Byddant yn ymateb i gwestiynau penagored am eu profiadau a byddant yn cynnig eu syniadau eu hunain gan ddefnyddio ymadroddion byr neu ddulliau eraill o gyfathrebu. Byddant yn dechrau cysylltu gweithgareddau penodol ag adegau arbennig o'r dydd/wythnos, a byddant yn dangos peth dealltwriaeth o'r presennol a'r gorffennol. Byddant yn meithrin hyder yn eu gallu i ddod o hyd i'w ffordd mewn amgylchedd cyfarwydd a byddant yn datblygu gwybodaeth am rolau pobl gyfarwydd. Byddant yn tyfu'n fwy hyderus wrth siarad am eu gwaith.

Deilliant 3 Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn didoli gwrthrychau a defnyddiau yn ôl meini prawf penodol. Byddant yn cyfleu eu gwybodaeth gynyddol am eitemau a ddefnyddir bob dydd. Byddant yn dechrau cynnig syniadau'n annibynnol ynghylch ble y gellir dod o hyd i wybodaeth. Byddant yn dechrau cofnodi eu harsylwadau gan ddefnyddio symbolau/lluniau/arwyddion neu ymadroddion syml. Drwy ymholi, byddant yn gallu adnabod newidiadau yn eu hamgylchedd/mewn defnyddiau/mewn nodweddion naturiol. Byddant yn gallu dilyn cyfarwyddiadau syml. Byddant yn dechrau deall treigl amser, gan gofio digwyddiadau pwysig yn y gorffennol a rhagweld digwyddiadau yn y dyfodol. Byddant yn gallu rhoi digwyddiadau yn eu trefn. Byddant yn cymryd rhan yn y gwaith o gynllunio gweithgareddau ar gyfer y dyfodol a byddant yn rhagweld drwy fyfyrio ynghylch profiadau blaenorol.

Deilliant 4 Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn cyfleu eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth ynghylch nodweddion sylfaenol eu hardal leol, gwrthrychau, defnyddiau, pethau byw a digwyddiadau yn y presennol a'r gorffennol gan ddefnyddio amrywiaeth o gyfryngau. Byddant yn gwneud arsylwadau, yn gofyn ac yn ateb cwestiynau, ac yn dod o hyd i atebion gan ddefnyddio ffynonellau a deunyddiau dysgu. Byddant yn dechrau adnabod yr hyn a weithiodd a'r hyn na weithiodd. Byddant yn adnabod ac yn grwpio eitemau o wybodaeth. Byddant yn disgrifio eu lleoliad gan ddefnyddio termau cyffredin, a byddant yn tynnu llun map syml ac yn dilyn cyfarwyddiadau. Byddant yn adnabod nodweddion lleoedd penodol a'r modd y mae rhai ohonynt yn newid, ac yn mynegi eu barn yn eu cylch. Byddant yn mynegi eu barn am nodweddion lleoedd. Byddant yn dangos ymwybyddiaeth o'r gwahaniaeth rhwng y presennol a'r gorffennol yn eu bywyd eu hunain a bywydau pobl eraill. Byddant yn dangos eu hymdeimlad cynyddol o gronoleg drwy ddefnyddio termau cyffredin sy'n ymwneud â threigl amser a rhoi rhai digwyddiadau a gwrthrychau yn eu trefn. Byddant yn gwybod rhannau o storïau am y gorffennol ac yn eu hailadrodd. Byddant yn dechrau adnabod portreadau o'r gorffennol. Byddant yn gwrandao ar syniadau gwyddonol ac yn ymateb yn briodol iddynt. Byddant yn adnabod ac yn enwi ystod o anifeiliaid, gwrthrychau, defnyddiau, ffynonellau goleuni a ffynonellau sŵn cyffredin.

Deilliant 5 Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn cyfleu eu harsylwadau a'u gwybodaeth a'u dealltwriaeth ynghylch gwahanol ardaloedd drwy ddisgrifio nodweddion naturiol a nodweddion a grëwyd gan ddyn, gan adnabod sut y mae rhai ohonynt yn newid a chydabod bod gweithrediadau pobl yn effeithio ar yr amgylchedd. Byddant yn dod o hyd i wybodaeth ar fap, yn tynnu llun mapiau syml â symbolau, a byddant yn ymwybodol o'r cyfeiriadau ar gwmpawd. Byddant yn cyfleu eu hymdeimlad cynyddol o gronoleg drwy ddefnyddio termau sy'n ymwneud â threigl amser, rhoi digwyddiadau a gwrthrychau yn eu trefn, a gwahaniaethu rhwng agweddau ar eu bywydau eu hunain a chyfnodau yn y gorffennol. Byddant yn dangos gwybodaeth o agweddau ar y gorffennol a rhai o'r prif ddigwyddiadau a'r prif bobl y byddant wedi'u hastudio. Byddant yn dechrau sylweddoli bod rhesymau i egluro pam y gweithredodd pobl fel y gwnaethant yn y gorffennol, a bod modd portreadu'r gorffennol mewn gwahanol ffyrdd. Byddant yn dechrau dewis, trefnu a chyfleu eitemau o wybodaeth am y gorffennol. Byddant yn defnyddio offer syml i wneud digon o arsylwadau i'w galluogi i ddidoli, grwpio a chymharu gwrthrychau, defnyddiau, pethau byw a digwyddiadau. Byddant yn disgrifio'r sail ar gyfer y grwpio gan ddefnyddio gwahaniaethau syml rhwng pethau byw, gwrthrychau, defnyddiau a ffenomena ffisegol. Byddant yn gofyn ac yn ateb cwestiynau, yn gwneud arsylwadau, yn casglu gwybodaeth ac yn dod o hyd i atebion gan ddefnyddio'r ffynonellau/deunyddiau dysgu a ddarperir. Byddant yn cyfleu gwybodaeth am y camau y mae angen eu cymryd i gynnal eu hymchwiliadau. Byddant yn defnyddio eu profiadau i ddatblygu eu syniadau eu hunain. Byddant yn myfyrio ac yn gwerthuso drwy ddisgrifio eu gwaith yn fanwl gan ddefnyddio geirfa sy'n gynyddol briodol. Byddant yn cynnig esboniadau ynghylch pam y gweithiodd neu na weithiodd rhywbeth.

Deilliant 6 Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn cyfleu eu harsylwadau a'u gwybodaeth a'u dealltwriaeth ynghylch gwahanol ardaloedd drwy gymharu a thrwy gynnig rhai esboniadau ynghylch y nodweddion naturiol a geir ynddynt a'r nodweddion sydd ynddynt a grëwyd gan ddyn. Byddant yn sylweddoli bod pobl yn effeithio ar eu hamgylchedd mewn modd cadarnhaol a negyddol. Byddant yn defnyddio globau a mapiau i ddod o hyd i wybodaeth am leoedd. Byddant yn tynnu llun mapiau gan ddefnyddio allwedd a symbolau, a byddant yn deall cyfarwyddiadau. Byddant yn dangos eu dealltwriaeth o gronoleg drwy eu hymwybyddiaeth gynyddol o'r ffaith bod modd rhannu'r gorffennol yn wahanol gyfnodau a thrwy eu hadnabyddiaeth o ychydig o'r tebygrwydd a rhai o'r gwahaniaethau sy'n bodoli rhwng y cyfnodau hynny. Byddant yn dangos gwybodaeth o rai o'r prif ddigwyddiadau, y prif bobl a'r prif newidiadau a astudiwyd. Byddant yn dechrau awgrymu rhai rhesymau dros y prif ddigwyddiadau a'r prif newidiadau, a'r canlyniadau sy'n gysylltiedig â hwy. Byddant yn adnabod rhai o'r gwahanol ffyrdd a ddefnyddir i bortreadu'r gorffennol. Byddant yn defnyddio eu profiadau pob dydd i egluro'r gwahaniaethau rhwng pethau byw, defnyddiau a ffenomena ffisegol, a'r newidiadau sy'n digwydd iddynt. Gyda chymorth, byddant yn cysylltu eu gwaith dysgu â sefyllfaoedd cyfarwydd. Byddant yn siarad am eu syniadau a byddant yn gwneud rhagfynegiadau syml gan ddefnyddio eu profiad pob dydd. Gyda chymorth, byddant yn cynllunio'r dull y bwriedir ei ddefnyddio i wneud eu hymholiadau. Lle bo hynny'n briodol, byddant yn cytuno ar rai meini prawf syml ar gyfer llwyddiant. Byddant yn gofyn ac yn ateb ystod o gwestiynau, yn arsylwi, yn casglu ac yn cofnodi gwybodaeth mewn amrywiaeth o ffyrdd, ac yn dod o hyd i atebion i'w hymchwiliadau. Byddant yn mynegi eu barn ac yn cynnig rhesymau i gefnogi'r farn honno, a byddant yn cydnabod bod gan bobl safbwyntiau gwahanol. Byddant yn cynnig esboniad syml ynghylch eu casgliadau, sydd wedi'i seilio ar eu profiadau pob dydd, a byddant yn awgrymu beth y gallent fod wedi'i wneud yn wahanol er mwyn gwella eu casgliadau. Byddant yn adnabod yr hyn a weithiodd, yr hyn a oedd yn gwneud synnwyr, yr hyn na weithiodd a'r hyn nad oedd yn gwneud synnwyr, a'r rhesymau dros hynny.

Deilliannau Datblygiad Corfforol

Deilliant Efydd Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn gallu cropian neu symud o gwmpas fel arall yn dda ac yn gallu tynnu eu hunain i fyny i sefyll drwy ddefnyddio dodrefn. Byddant yn gollwng eitemau yn fwriadol ac yn gallu trosglwyddo eitem o'r naill law i'r llall a defnyddio'r ddwy law i archwilio eitemau.

Deilliant Arian Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn cerdded yn alluog heb gymorth. Byddant yn gallu cydio mewn creon neu bensil yn eu dwrn a sgriblo gan ddefnyddio symudiadau ar hap. Byddant yn defnyddio'r ddwy law gyda'i gilydd i archwilio gwrthrychau a'u tynnu yn syml.

Deilliant Aur Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn rhedeg mewn llinell syth ac yn gallu plygu neu gyrtydu i godi eitem a sefyll unwaith eto heb syrthio. Byddant yn cydio mewn creon neu bensil yn eu dwrn wrth wneud marciau a byddant yn sgriblo'n annibynnol, gyda rhywfaint o reolaeth. Byddant yn defnyddio'r ddwy law i dynnu defnyddiau'n rhydd, eu rhoi at ei gilydd, eu trin a'u trafod a'u harchwilio, gan dynnu, ymestyn a gwasgu.

Deilliant 1 Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn datblygu rheolaeth gynyddol ar symudiadau corfforol mawr. Byddant yn gallu ymdopi â rhwystrau mawr. Byddant yn gallu neidio a glanio yn ddiogel, ac yn taflu a derbyn gwrthrych. Byddant yn perfformio mwy nag un weithred ac yn symud mewn gwahanol ffyrdd. Byddant yn adnabod ac yn defnyddio gwahanol ddarnau o offer wrth chwarae gydag eraill. Byddant yn gallu trin ac archwilio defnyddiau drwy eu tynnu, eu hymestyn a'u gwasgu. Byddant yn gallu adeiladu tŵr sy'n cynnwys chwech o flociau.

Deilliant 2 Cyfnod Sylfaen

Bydd y plant yn dangos gwell cydbwysedd a sgiliau cydsymud. Byddant yn chwarae ar eu pen eu hunain, gyda phartner neu mewn grŵp bach. Byddant yn gwrando ar gyfarwyddiadau, a gallant ddechrau a rhoi'r gorau i wneud rhywbeth pan gânt orchymyn i wneud hynny. Byddant yn dilyn rheolau syml sy'n gysylltiedig â gêm. Byddant yn chwarae â gwahanol ddarnau o offer ac yn defnyddio cyfarpar isel wrth ymarfer eu sgiliau teithio, neidio a glanio. Byddant yn gallu dringo dros rwystrau a phedlo ar feiciau tair olwyn, beiciau cyffredin a cheir sy'n briodol o ran maint. Byddant yn gallu sefyll ar un droed am ennyd. Byddant yn dechrau torri defnydd â siswrn. Byddant yn gallu adeiladu tŵr sy'n cynnwys naw neu ddeg o frics, a byddant yn dechrau dal creon/pensil mawr â'u bysedd a'u bawd.